

2. У філологічній науці ще недостатньо уваги приділено вирішенню проблем щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у фаховій іншомовній підготовці студентів-юристів, що передбачає розробку відповідних методик науково-педагогічними працівниками ВНЗ.

3. Основними закономірностями навчання студентів-юристів є поєднання традиційних методів навчання з сучасними методиками, заснованими на інформаційно-комунікативних технологіях; розширення таких форм спілкування з іншомовними носіями, як відеоконференції, відеочати, електронне листування, поширення електронних матеріалів, створення бібліотечних порталів, всебічне використання електронних тестів.

4. Потреба у підготовці юристів із ґрунтовним знанням іноземної мови зростатиме, а тому вищі юридичні навчальні заклади зобов'язані забезпечити відповідний рівень мовної підготовки, чому сприятиме використання інформаційно-комунікативних технологій.

Список використаної літератури:

1. Миролубов А.А. История отечественной методики обучения иностранным языкам. – М., 2002.
2. Scrivener J. Learning Teaching. A Guidebook for English Language teachers. – 2-nd. ed. – Macmillan Education, 2005.
3. Беленкова Н. Интерпретации традиционного метода обучения иностранным языкам зарубежными методистами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: estival.1september.ru/articles/526496/.
4. Кашина Е.Г. Традиции и инновации в методике преподавания иностранного языка: Учеб. пособие для студ. филол. факультетов. – Самара, 2006.
5. Мартинюк А.П. Сучасні технології у вивченні іноземної мови // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво: Міжвуз. зб. – Вип. 4. – Луцьк, 2011. – С. 85-89.
6. Циркаль А. Ю. Актуальність застосування інформаційно-технічних засобів у процесі навчання англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [cirka_onlayn.pdf](http://cirka.onlayn.pdf).

Надійшла до редакції 30.05.2012

СКРЯБІН О.М.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 347.965

МІСЦЕ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Здійснено аналіз навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» та встановлено її значення для професійно-психологічної підготовки студентів юридичних факультетів. Обґрунтовано необхідність впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів України, які готують юристів, навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності».

Ключові слова: психологія адвоката, адвокатська діяльність, навчальна дисципліна, психологічна структура, психологія спілкування, етика адвоката, професійна правосвідомість, психологічні знання.

Проводится анализ учебной дисциплины «Психология адвокатской деятельности» и значения ее для профессионально-психологической подготовки студентов юридических факультетов. Обосновывается необходимость внедрения в учебный процесс высших учебных заведений Украины, которые готовят юристов, учебной дисциплины «Психология адвокатской деятельности».

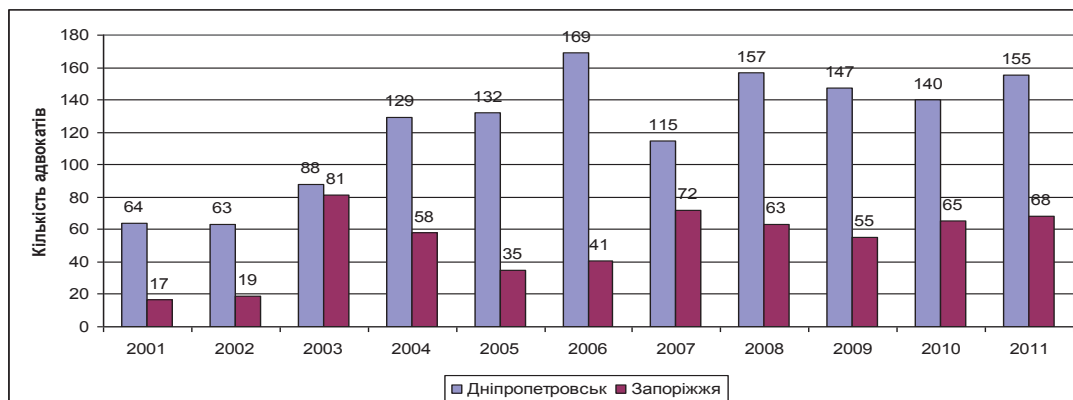
Ключевые слова: психология адвоката, адвокатская деятельность, учебная дисциплина, психологическая структура, психология общения, этика адвоката, профессиональное правосознание, психологические знания.

In the article the analysis of educational discipline is conducted «Psychology of advocate activity» and value of her for professionally-psychological preparation of students of faculties of law. The necessity of introduction is grounded for the educational process of higher educational establishments of Ukraine, which prepare lawyers, educational discipline «Psychology of advocate activity».

Keywords: psychology of advocate, advocate activity, educational discipline, psychological structure, psychology of intercourse, ethics of advocate, professional sense of justice, psychological knowledges.

За останні десять років в Україні відмічається збільшення кількісного складу адвокатів, серед яких значна кількість молодих фахівців. Ситуація, що створилася, пояснюється відкриттям значного числа юридичних факультетів на базі різних вищих навчальних закладів України. Так, сьогодні в Україні налічується 288 вищих навчальних закладів, які готують юристів [9]. За допомогою аналізу реєстру адвокатів України, представленого на офіційному сайті Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України [14], ми виявили статистику юристів, які отримали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю у Запорізькій та Дніпропетровській областях.

Кількість адвокатів у Запорізькій та Дніпропетровській областях з 1995 по 2011 рік

На нашу думку, така ситуація пояснюється престижністю професії адвоката і уявленнями про матеріальний достаток адвоката, що склалися в суспільстві. Так, серед адвокатів є вельми заможні люди, але до своєї забезпеченості вони йшли все своє свідоме життя, ламаючи зуби об граніт науки і набиваючи гулі на власних невдачах. Як правило, це чесні і дуже принципові професіонали, які мають великий стаж роботи. Але більшість молодих адвокатів із самого початку своєї кар'єри відчувають серйозні труднощі, пов'язані не тільки з відсутністю професійного досвіду, але і з психологічною невідповідністю до вирішення ряду комунікативних, емоційних і когнітивних проблем, що виникають у ході виконання ними своїх професійних функцій. Це зумовлено тим, що вищі навчальні заклади зорієнтовані на підготовку юриста широкого профілю. Серед вищих навчальних закладів, які б готували вузькоспеціалізованих юристів – майбутніх адвокатів, відома тільки Академія адвокатури України [2]. При підготовці юристів у вищих навчальних закладах України акцент робиться переважно на формування знань та вмінь студентів у галузі права, в той час як розвиток їх професійно значущих та особистісних властивостей залишається за межами навчального процесу. Даний висновок також підтверджується результатами індивідуальних бесід з 50 молодими адвокатами Запорізької області зі стажем роботи від 1 до 5 років, які з самого початку своєї кар'єри відчували значні труднощі у зв'язку з недостатньою професійно-психологічною готовністю до майбутньої професійної діяльності.

Цей факт вони пояснюють тим, що:

- 1) у вищих навчальних закладах приділяється мало уваги психологічній підготовці вузькоспеціалізованих юристів – майбутніх адвокатів;
- 2) для ефективного виконання адвокатської діяльності у захисників мають бути розвинуті знання, вміння, навички, професійно значущі якості, індивідуально-психологічні властивості, мотивація;
- 3) до складання кваліфікаційного іспиту для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю майбутні адвокати готуються самостійно, не маючи спеціальної додаткової професійно-психологічної та юридичної підготовки після закінчення вищого навчального закладу;
- 4) для ефективного виконання адвокатської діяльності у захисників повинна бути розвинута комунікативна компетентність. Нездатність професійно висловити свої думки чи сформулювати чітко і зрозуміло питання, наприклад при консультуванні, формує негативний імідж,

що на перших етапах професійного становлення адвоката може призвести до втрати клієнтів;

5) під час проходження навчальної чи переддипломної практики, як правило, студенти не допускаються до «справжніх» документів і справ. Вони не приймають самостійно рішення, у них не виробляються навички оцінювання ситуації, не формується власна позиція щодо справи.

Таким чином, необхідність спеціальної професійно-психологічної підготовки юристів сьогодні вже не викликає сумнівів, навчальний процес у вищих навчальних закладах потрібно зорієнтувати на професійно-психологічну підготовку студентів-юристів. Саме цьому аспекту присвячено нашу статтю.

Метою статті є характеристика навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» як важливої складової професійно-психологічної підготовки студентів юридичних факультетів.

За результатами опитування 47 студентів 2-го та 3-го курсу зі спеціальності «Правознавство» Економіко-правничого коледжу Запорізького національного університету та 136 студентів 4-го курсу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, нами було виявлено, що 42 (23 %) студенти прагнуть у майбутньому самореалізуватися у адвокатській діяльності, але не зовсім чітко уявляють психологічні аспекти цієї діяльності.

Для вирішення цієї проблеми, на нашу думку, потрібно впровадити у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів України, які готують студентів зі спеціальності «Правознавство», навчальну дисципліну «Психологія адвокатської діяльності», яка буде спрямована на професійно-психологічну підготовку студентів юридичного факультету, які планують у майбутньому працювати адвокатами.

Викладання у вищих навчальних закладах України навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» підкріплено наявністю літератури, в якій належним чином висвітлюються теоретичні положення та практичні аспекти психології адвокатської діяльності, серед яких можна назвати роботи таких російських вчених, як Я.С. Аврах [1], І.І. Амінов [3], Н.А. Баєва [5], П.Д. Баренбойм [6], І.Д. Маріновська [10, с. 309-323], Н.Г. Мешерина [12], І.В. Ревіна [13], М.Є. Семенко [15], А.А. Сиразутдінова [16], Л.А. Скабеліна [17], А.М. Столяренко [19], С.Н. Тихомиров [10, с. 309-323], Г.Г. Шиханцов [20, с. 171-203].

Серед українських науковців-практиків потрібно назвати В.В. Беда [7], який у 1999 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Використання адвокатом-захисником психологічних знань у кримінальному процесі». Однак у науковій літературі відсутні дослідження щодо місця навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» у процесі професійно-психологічної підготовки студентів юридичних факультетів, що ще раз підтверджує актуальність теми дослідження.

Навчальна дисципліна «Психологія адвокатської діяльності» була впроваджена у навчальний процес Уральської юридичної академії м. Єкатеринбурга ще у 2008 р. [18]. За інформацією, яка розташована на персональному сайті Л.А. Скабеліної [17], на базі Російської академії адвокатури ведеться вивчення проблеми психологічного супроводження адвокатської діяльності. Розроблені і добре себе зарекомендували декілька напрямів співпраці адвокатів з психологами при вирішенні правових проблем клієнтів, зокрема психологічна підготовка і супроводження клієнта до слідчих дій, написання висновку фахівця з питань психологічного змісту, психологічне консультування адвоката з різних питань тощо. Л.А. Скабеліна [17] пропонує послуги підвищення ефективності адвокатської діяльності за рахунок використання сучасних знань в області психології, професійно вирішує задачі психологічної складової адвокатської діяльності, звільняє адвокатів від ролі психотерапевта при спілкуванні з клієнтом.

17 листопада 2011 р. Асоціація адвокатів України спільно з Торгово-Промисловою Палатою та Спілкою адвокатів України провела перший семінар для адвокатів організований секцією психології адвокатської діяльності Асоціації адвокатів України на тему «Психологія впливу». У ході семінару було розглянуто поняття психології соціальної ролі адвоката, поле його діяльності та психологічні аспекти юридичних конфліктів [4]. Одним із напрямків роботи Асоціації адвокатів України є вивчення психологічних аспектів діяльності адвоката, у зв'язку з чим у майбутньому планується створити «Школу психології» для адвокатів, що потребують підвищення знань у галузі психології [4].

Таким чином, дослідження використання психологічних знань у адвокатській діяльності поступово починають набирати обертів в Україні.

Оскільки формування професійних навичок юриста можливе лише на основі того теоретичного матеріалу, який засвоїв студент при вивченні дисциплін правового та психологічного

курсу, навчальна дисципліна «Психологія адвокатської діяльності» повинна викладатися студентам старших курсів, як правило, не нижче третього, оскільки обсяг знань студентів молодших курсів не дозволяє досягти мети, яка стоїть при вивченні даної дисципліни. Найкраще, якщо цю дисципліну буде викладати спеціаліст, який має стаж роботи у галузі права (практикуючий адвокат) та дві вищі освіти – юридичну та психологічну.

Навчальна дисципліна «Психологія адвокатської діяльності» поєднує в собі питання професійної етики, психології, деонтології, права, процесу та не має загально визнаної структури, оскільки в багатьох вищих навчальних закладах України вона не передбачена навчальними програмами та тематичними планами.

У 2011-12 навчальному році Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ став на шлях реформування через впровадження у навчальний процес навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» у студентів 5-го курсу юридичного факультету магістратури.

Навчальна дисципліна «Психологія адвокатської діяльності» складається із лекційного матеріалу, практичних занять та самостійної роботи.

Основною метою навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» є професійно-психологічна підготовка студентів-юристів до майбутньої адвокатської діяльності. Це дає можливість у результаті повного курсу навчання у вищому навчальному закладі юридичного профілю підготувати висококваліфікованого, мислячого фахівця-правознавця, який здатний до самостійної професійної діяльності і не потребує додаткової адаптації до неї.

У рамках навчальної дисципліни розглядаються такі теми: загальні засади психології адвокатської діяльності; психологічна структура адвокатської діяльності; психологічні аспекти організації діяльності адвоката; психологія спілкування адвоката з клієнтом; психологія пошукової діяльності адвоката; етичні основи адвокатської діяльності; професійна правосвідомість адвокатів; конфлікти у діяльності адвоката та альтернативне вирішення справ за допомогою психологічних знань тощо.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- розкрити психологічну структуру адвокатської діяльності;
- показати значення психічних процесів, станів і властивостей при виборі моделі поведінки адвоката;
- ознайомити студентів з етичними основами адвокатської діяльності;
- охарактеризувати професійну правосвідомість адвокатів;
- представити сучасне ділове спілкування у сфері адвокатської діяльності як складний соціально-психологічний феномен;
- підкреслити значення професійно значущих якостей адвоката;
- дослідити види конфліктів у діяльності адвоката та способи вирішення справ за допомогою психологічних знань.

Основні вимоги, що пред'являються до рівня освоєння студентами змісту курсу:

- знати основні теоретичні положення психології в адвокатській діяльності;
- вміти застосовувати на практиці рекомендації загальної і юридичної психології;
- пояснювати причини людської поведінки в конкретних ситуаціях адвокатської діяльності;
- використовувати сучасні досягнення психології в адвокатській діяльності;
- орієнтуватися у вимогах, що пред'являються до особи адвоката з позицій професійно значущих якостей.

При проведенні семінарських занять з навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» бажано використовувати активні методи навчання, зокрема ділові ігри, які наближені до реальних ситуацій, з якими адвокати зустрічаються у практичній діяльності, наприклад такі: «Перша зустріч адвоката з клієнтом – юридичні та психологічні особливості», «Участь адвоката при примиренні сторін» тощо. Доцільність використання активних методів навчання зумовлена тим, що вони зосереджуються не стільки на засвоєнні змісту навчального матеріалу та його перетворенні в уміння, скільки на створенні дидактичних і психологічних умов осмислення професійної ролі. Їхня ефективність зумовлена тим, що вони повніше відповідають одному з наріжних принципів сучасної освітньої парадигми – нерозривності пізнання як такого та ситуації пізнання [11].

Зважаючи на вищевикладене, з метою систематизації та забезпечення достатніх юридичних та психологічних знань молодими спеціалістами, котрі закінчують вищі юридичні навча-

льні заклади, підвищення їхньої професійно-психологічної підготовки вкрай необхідним сьогодні є вивчення курсу «Психологія адвокатської діяльності».

Впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів, які готують студентів-юристів зі спеціальності «Правознавство», навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» дозволить:

- 1) професійно-психологічно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності;
- 2) краще ознайомити студентів зі своєю майбутньою спеціальністю;
- 3) прискорити процес адаптації до умов професійної адвокатської діяльності;
- 4) розширити знання про психологічні аспекти адвокатської діяльності та навчитися застосовувати їх для збільшення продуктивності майбутньої праці;
- 5) створити передумови для підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів України, які готують юристів;
- 6) підвищити рівень адвокатури в Україні.

Сьогодні необхідно сприяти розвитку кафедр юридичної психології на юридичних факультетах, підготовці відповідних фахівців у цій галузі, розвивати наукову та навчально-методичну роботу з проблематики психології адвокатської діяльності та запрошувати практикуючих адвокатів для проведення круглих столів та конференцій на тему «Психологія адвокатської діяльності».

Перспективою подальшого дослідження може стати розробка активних форм та методів навчання та результати їх використання під час професійно-психологічної підготовки студентів-юристів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності».

Список використаної літератури:

1. Аврах Я.С. Психологические проблемы защиты по уголовным делам. – Казань, 1972.
2. Академія адвокатури України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aau.edu.ua>.
3. Аминов И.И. Юридическая психология: Учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция». – М., 2007.
4. Психологія впливу: Семінар Секції психології адвокатської діяльності Асоціації адвокатів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaa.org.ua>.
5. Баева Н.А. Конфликты в деятельности адвоката – защитника в российском уголовном судопроизводстве: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Воронеж, 2007.
6. Баренбойм П.Д. Как предотвратить пытки. Применение психологических знаний для защиты граждан. – М., 1997.
7. Бедь В.В. Використання адвокатом-захисником психологічних знань у кримінальному процесі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06. – К., 1999.
8. Завальна Ж.В. Професійні навички юриста: Навч. посібник. – Суми, 2006.
9. Косий М. Юридична освіта в Україні потребує негайної реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrosvita.at.ua/publ/1-1-0-52>.
10. Мариновская И.Д., Тихомиров С.Н. Юридическая психология: Учеб. пособие. – М., 2005.
11. Матвієнко П.В., Огієнко С.О. До питання про сучасні педагогічні парадигми в системі вищої школи // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 2. – С. 63-72.
12. Мещерина Н.Г. Развитие профессионально значимых качеств личности будущего адвоката в образовательном процессе вуза: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – Ставрополь, 2005.
13. Ревина И.В. Нравственное содержание адвокатской деятельности в уголовном судопроизводстве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Воронеж, 2004.
14. Реєстр адвокатів України: Офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vkka.gov.ua>.
15. Семеняко М.Е. Участие адвоката в альтернативном разрешении споров и примирительных процедурах: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. – М., 2010.
16. Сиразудинова А.А. Процессуальные, тактические и психологические аспекты участия защитника в предварительном расследовании: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Екатеринбург, 2008.
17. Скабелина Л.А. Психологическое сопровождение адвокатской деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psad.ru/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1.
18. Сорокоотягина Д.А. Психология адвокатской деятельности: Учеб.-метод. комплекс. – Екатеринбург, 2008.
19. Столяренко А.М. Прикладная юридическая психология: Учеб. пособие / Под ред. А.М. Столяренко. – М., 2001.
20. Шиханцов Г.Г. Юридическая психология: Учеб. для вузов. – Изд. 2-е. – М., 2003.

Надійшла до редакції 24.05.2012

